

Boekbespreking

Lokale kunstscene in Groningen en Antwerpen

Truus Gubbels

Henk van Os (in samenwerking met Mariëtta Jansen) – *Jong in Groningen. Kunst uit de periode 1945-1975* – Groningen/Rotterdam: Groninger Museum/NAi Uitgevers, 2009 – ISBN 9789056626853 – Prijs: € 22,50

Johan Pas (uitgelezen en ingeleid door) – *Een andere avant-garde, documenten uit het archief van galerie De Zwarte Panter (1968-2008)* – Tiel: Uitgeverij Lannoo2008 – ISBN 978-90-209-7983-1 – Prijs: € 35,-

Het lijkt op het eerste gezicht raar om een boek over een generatie naoorlogse kunstenaars (1945-1975) in Groningen en de geschiedenis van een galerie in Antwerpen van 1968 tot 2008 samen te bespreken. Beide boeken geven echter een artistiek tijdsbeeld. Bovendien vertonen nieuwe ontwikkelingen in de lokale kunstwerelden en de (pre)hippie-achtige mentaliteit uit de beschreven periode een zekere overeenkomst. Daarnaast geven beide publicaties op zeer toegankelijke wijze inzicht in een voor een groot publiek relatief onbekend tijdperk in de beeldende kunstwereld, in Antwerpen en in Groningen. Interessant is eveneens de beschrijving, met name door Van Os, van het belang van netwerkvorming in de lokale kunstscene. Tot slot spreekt uit beide publicaties een persoonlijke betrokkenheid en is er aandacht voor de statements van de kunstenaars, letterlijk dan wel beeldend. Voldoende redenen om deze publicaties aandacht te geven.

Ontmoetingsplaats voor kunstenaars

Het Vlaamse boek verscheen naar aanleiding van de tentoonstelling *Een andere Avant-garde. Een dubbel-tentoonstelling rond 40 jaar galerie De Zwarte Panter (1968-2008)* in de Koningin Fabiolazaal en Museum Plantijn-Moretus/Prentenkabinet Antwerpen. Johan Pas, docent aan de Hogeschool van Antwerpen, beschrijft de geschiedenis van de galerie vanaf eind jaren zestig, een historie die parallel loopt met de passie van de eigenaar, kunstenaar Adriaan Raemdonck. Pas schreef eerder over het ICC te Antwerpen dat in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw een belangrijke plek voor de presentatie van eigentijdse kunst was. De bijzondere plaats van de

Zwarte Panter in het Belgische galerielandschap heeft zeker ook te maken met de unieke locatie; een historische site in een middeleeuwse kapel in de historische binnenstad van Antwerpen waar niet alleen kunstliefhebbers, maar ook door de stad slenterende toeristen langskomen.

Kijkend naar zijn tentoonstellingsprogramma lijkt *Think global, act local* de galeriehouder op het lijf geschreven. Internationalisme had weliswaar niet zijn grootste prioriteit maar de veelal Vlaamse focus op kunstenaars wordt omringd door internationale contacten. Een terugblik op de brede waaier aan soorten kunst die hij tentoonstelde laat zowel artistiek als vanuit kunsthistorisch perspectief hoogtepunten zien maar ook kunstenaars die inmiddels in de vergetelheid zijn geraakt. Het bijzonder mooi gedocumenteerd boek met foto's van kunstwerken en kunstenaars, tentoonstellingen in de galerie, affiches en bibliofiele uitgaven geeft een prachtig beeld van de Belgische kunstwereld in de afgelopen veertig jaar en daarmee de veranderingen in soorten kunst, typografie van de uitnodigingen, berichtgeving in de media et cetera.

De galerie was ook een ontmoetingsplaats voor kunstenaars van allerlei ploep. Er was sprake van een kruisbestuiving tussen muziek, beeldende kunst, film en literatuur en niet alleen vanwege het feit dat kunstenaars/schrijvers als bijvoorbeeld Hugo Claus er regelmatig tentoonstelden. Er werden boekpresentaties gehouden en kunstenaars-edities uitgegeven zoals gedichten gecombineerd met grafiek. De galeriehouder was trouw aan een aantal kunstenaars als Fred Bervoets, Pjero Robjee en de Nederlander Ysbrant van wie hij

Truus Gubbels

is redacteur van Boekman

regelmatig werken liet zien. Een mooi, zeer leeswaardig en 'bladerwaardig' boek waarin de levendige historie van de galerie wordt beschreven met daarin als centrum de persoon Raemdonck met zijn amicale uitstraling van inhoudelijke betrokkenheid, zonder wiens inzet en doorzettingsvermogen een dergelijke tentoonstellingsmachine niet zo lang zou hebben kunnen bestaan.

Eerst naoorlogse generatie jonge kunstenaars

Over een ander, maar vergelijkbaar, soort van artistieke verbondenheid gaat *Jong in Groningen - kunst uit de periode 1945 – 1975* van Prof. Dr. Henk van Os. Hij beschrijft daarin vanuit zijn persoonlijke beleving en betrokkenheid de beeldende kunstwereld in Groningen in de jaren 50, 60 en 70. Het boek verscheen ter gelegenheid van een gelijknamige tentoonstelling in het Groninger museum van 27 juni tot 29 november 2009 van zestien kunstenaars uit die periode, waarvan er nog zes in leven zijn. De expositie geeft een beeld van de diversiteit en kwaliteit van het werk van die eerste naoorlogse generatie jonge kunstenaars in het noorden onder wie Sieb van den Berg, Karl Pelgrom (volgens Henk van Os de Joseph Beuys van Groningen) en Fie Werkman (de dochter van de befaamde graficus Hendrik Werkman). Regisseur Buddy Hermans heeft ter gelegenheid van de expositie een documentaire gemaakt over beeldende kunst in Groningen na 1945.

Henk van Os begon in 1957 zijn studie kunstgeschiedenis in het noorden. In 1975 werd hij tot hoogleraar-directeur van het Instituut voor Kunstgeschiedenis te Groningen benoemd. Voor hem het jaar waarin 'jong in Groningen'

voorgoed voorbij was, zoals hij dat zelf zegt. Van Os heeft geprobeerd een kunsthistorisch verantwoord beeld te geven van de kunstenaars en hun besognes maar kwam uit bij een persoonlijke kroniek waar hij aanvankelijk niet zo tevreden mee was maar zich uiteindelijk wel in kon vinden.

Volgens Van Os was het Instituut voor Kunstgeschiedenis, waar zijn leermeester Henk Schulte Nordholt destijds hoogleraar directeur was, een uniek instituut. Overigens was Schulte Nordholt ook lid van het bestuur van het Groninger Museum en dat was eveneens van belang voor het positieve kunstklimaat in die tijd. Directeur van het Groninger Museum was tot 1963 Jos de Gruyter. Als zodanig was hij verantwoordelijk voor de tentoonstellingen van jonge kunstenaars zoals bijvoorbeeld in 1956 35 jaar moderne kunst in Groningen, waarin hij een eigen selectie maakte van kunstenaars die hij interessant vond en waardoor hij soms leden van de 'gevestigde' kunstenaarsvereniging De Ploeg oversloeg. De expositie werd destijds in de lokale pers mede daardoor knorrig ontvangen. De Gruyter was volgens Van Os ook van belang voor het provinciale kunstleven door de persoonlijke aandacht die hij aan kunstenaars besteedde. Als zodanig was hij de 'goeroe' van de moderne kunstenaars en kunstlievende personen in die tijd.

Ook nieuwe kunstbemiddelaars als de Groningse hereboer Albert Waalkens, die zijn schuren beschikbaar stelde voor tentoonstellingen, en een van de vroegste naoorlogse galerieën in Nederland en Galerie de Mangelgang te Groningen besteedden aandacht aan die kunst. Paralleel aan die ontwikkelingen traden nieuwe jonge recensenten naar

voren zoals Jaap Bolten, later vergezeld door Erik Beenker en Rommert Boonstra die voor het Nieuwsblad van het Noorden schreven over actuele kunst.

De toon van het boek getuigt van bijzonder veel sympathie voor en inlevingsvermogen in wat de kunstenaars bewoog in relatie tot hun artistieke vaardigheden waar-schijnlijk omdat Van Os het 'van binnenuit' heeft 'meegemaakt' en vanuit directe betrokkenheid heeft geschreven. Dat maakt het boek erg leuk om te lezen omdat het enthousiasme van de bladzijden afspettert. Maar zo nu en dan is de terminologie ook wel wat achterhaald: wie spreekt er tegenwoordig nog over 'kunstigheden' of 'lol-dozerig'. Tegelijkertijd is het juist door die persoonlijke insteek wel een goede sfeertekening voor die episode van 'losse initiatieven, spectaculaire activiteiten en incidentele steeds wisselende coalities' in het Noorden, die gepaard gingen met 'veel vrolijkheid' en 'hilarische ruzies'.